

המעבר "מהעיר לכפר" מבחינתי ומבחינת משפחתי היה חד. ב-1984 עברנו להתגורר במושב כפר-אחים ובאותה שנה התחילה עבודתי כגזבר בניר-ישראל. תקופת החפיפה עם קודמי לתפקיד היתה "מעניינת", והבהירה לי מיד את מורכבות המערכת אותה הייתי אמור לנהל. חלק מלימוד התפקיד נעשה בפרדסי המושב, ובמקומות שונים ומשתנים, עקב הצורך

"לברוח" מספקים ששהו בכל שעות היום במזכירות ו"ארכו" לגזבר כדי לקבל את כספם.

המערכת הכספית כללה 6 (!!!) בנקים, כאשר רק איסוף הדואר וברורים שונים בכל אותם סניפים, שחלקם היו בתל-אביב, גזלו שני ימי עבודה שבועיים. המערכת היתה לחוצה ומתחזה ואילצה קבלת החלטות מיידיות והתמחידות עם בעיות מורכבות ומסובכות, אך כללה גם אלמנטים שהיו אופייניים אך ורק למגזר המושבי. אחד המוסדות הראשונים איתו ערכתי היכרות נקרא מת"ם: מעין סופרמרקט ענק, הפתוח רק לחקלאים ובו חבר מושב יכול לרכוש הכל, החל משרוך נעל ועד רכב נוסעים, והכל תמורת פתק מהגזבר. יום רביעי היה יום ה"בילוי" של החקלאים בתל-אביב. למעשה, ההכנות לבילוי החלו כבר ביום ג' אחר-הצהריים, כאשר החקלאים, ובמיוחד הרפתנים, היו מגיעים לגזברות ומנהלים אתי משא ומתן על גובה הסכום אותו יוציאו למחרת באותו סופרמרקט מדהים. מובן, שכאשר היו מגיעים החשבונות, הרי שהסכומים היו כפולים ומשולשים לעומת הסכום המקורי שאושר.

שני גופים מרכזיים באותה תקופה היו ארגון הקניות ותנועת ההתיישבות, שמימנו למעשה את הפעילות השוטפת של האגודה. גופים אלו נהלו בשיטות ארכאיות, כאשר העברת האשראי היתה תלויה לרוב במצב רוחם של גזברי אגודות אלה, ולא דווקא על סמך שיקולים כלכליים לצרכים אמיתיים.

עד היום קשה לי להשתחרר מההרגשה, שגזברים, שידעו את שפת היידיש, זכו לתקציבים גדולים יותר מידם של מנהלי ארגונים, שהיו בגדר חורצי גורלות של אגודות ומפעלים כלכליים.

הבנק המרכזי באותם זמנים, שבאמצעותו כיוונה הממשלה את זרימת הכספים, היה בנק החקלאות. העיזותים במתן אשראי היו עצומים, והיה להם חלק גדול בקריסת המערכת הכלכלית של המערכת המושבית.

זכור לי מושג "14 / 16": המושבים חוייבו לחתום על ההלוואות ב-14 לחדש, וקיבלו את הכסף ב-16 לחדש, כאשר הבנק, בגין יומיים אלה, חייב את ההלוואה במדד נוסף, שהתפרסם ב-15 לחדש. אם נזכור שבתקופה ההיא המדד עלה בשעורים של עשרים אחוזים לחדש, קל להבין עד כמה יכלו אגודות להסתבך עקב המתצק באשראי לפעילות חקלאית.

האסיפות הכלליות, בניגוד לאלו של היום, היו רבות משתתפים וסוערות מאוד. כבר באסיפה הכללית הראשונה בה השתתפתי, חלק אחד הרפתנים את נעליו והשליך אותן לעבר יושב ראש האסיפה. נראה לי שמלבדי, אף אחד לא התרגש יתר על המידה מאירוע זה.

ניהול המושב על מערכותיו הכספיות והארגוניות היה אתגר מורכב ביותר. הפעילות היוזמה אינטנסיבית. האגודה כללה תשעים ואחת יחידות משק פעילות, על בעיותיהן ודרשותיהן המיוחדות, מרכז מזון גדול, פרדס משותף בהיקף רחב, שטחי פלחה רחבים, מחסן תשומות, ועדות מקצועיות לרוב, גורמי חוץ רבים, משרד וכו' שיש עובדים ועוד.

ועד האגודה היה אחראי באמצעות המנגנון לניהול השוטף של מערכת סכוכה זו והאחריות הייתה כבדה. זכורים לי לילות לבנים רכים, בהם יושב ועד המושב ודן בסוגיות שיכולות לקבוע את גורלו של משק מסויים, או לקבוע את עתיד האגודה כולה. בתקופה זו ראיתי צורך חיוני להקדשת זמן רב לשיחות עם החברים, הנגת בעיותיהם והצגת עמדתם בפני מקבלי ההחלטות באגודה. בחלק זה של עבודתי שימשתי מעין פסיכולוג. זכורות לי פגישות רבות ומעניינות ביותר עם חברים, שמטבע הדברים ראו כי מעין כתובת, אליה יוכלו לפנות באופן דיסקרטי ולהביע את רחשי ליבם.

כאמור, התקופה הייתה קשה ומורכבת, אך תמיד, גם כאשר ההחלטות היו כואבות, השיקולים היו ענייניים, לגופו של עניין. גם כאשר נאלצנו לפנות מדי פעם לבתי-המשפט, לא נותרו משקעים אישיים. לקראת סוף שנות השמונים עברה האגודה מהפך. המשכר בחקלאות היה בשיאו, ענף ההודים קרס, פרדסים נעקרו, מטעי הנשירים נעזבו, ענף הרפת נקלע לקשיים. נוצר מצב בו ההומוגניות היחסית, שהייתה באגודה בכל הקשור לחלוקת הנטל והסיכונים, נשברה.

חלק מחברי האגודה לא הסכימו להמשיך ולקחת את הסיכונים הכרוכים במתן מרבית משאבי האגודה לחלק קטן יחסית של החברים. ההפרטה, אותה ביצעה האגודה בתקופה זו, הייתה נכונה, מחויבת המציאות. אילולא כווצה ההפרטה, היה חשש שהאגודה תקרוס, כפי שקרה מאוחר יותר לחלק ניכר מהאגודות.

למעשה, הקדימה האגודה במחשבותיה ובמעשיה את הגורמים הממלכתיים, שזמן קצר לאחר מכן הבינו את התהליכים והקימו את מנהלת רביד, ולאחר מכן את מנגנון חוק גל.

התהליך של ההפרטה ושיקום המערכת הכלכלית התבצע תוך דיונים סוערים וארוכים, הן בוועד האגודה והן באסיפות הכלליות.

יש להבין, שחקלאים נאלצו בן לילה לנהל את משקם באופן עצמאי, כאשר לחלק מהם לא היה אפילו חשבון בנק פרטי. כמקבלי החלטות ידענו, שכל זמן שנוכל לטפל בשיקום המערכת הכלכלית מבלי לפגוע במרקם החברתי של האגודה, תוכל האגודה להשתקם. אגודות שלא השכילו להבין ולהפנים משוואה זו והותירו, לדוגמא, חברים זכאים ללא פתרון, נקלעו למשברים חברתיים, מהם לא התאוששו עד עצם היום הזה.

בדיעבד השכילה האגודה למצוא מודל חדש לתפקודה, וזאת תוך תשלום כלכלי וחברתי מוערי.

ב- 1992 נכנסה האגודה לעידן חדש, והחלה בתכנון פרויקט הרחבת המושב.

מתוך היכרות מעמיקה של המערכת ההתיישבותית, אני משוכנע שאף אגודה לא השקיעה כל-כך הרבה מאמץ וחשיבה כפי שהשקיעו חברי אגודת ניר-ישראל.

מרגע היוולדו עוצב הפרוייקט, גובש, עובד וכוצע על-ידי חברי האגודה, שתורמו ימים ולילות כדי להזנאית את הרעיון של הכפלת אוכלוסיית המושב למציאות המיוחדת של ניר ישראל. עם סיומו של הפרוייקט, נדמה לי שחברי האגודה יכולים להיות גאים בתוצאה מבחינת העלויות, הביצוע, קליטת התושבים ואולי, החשוב מכל: בצביון הכפרי, שימשיך לשלוט גם בעתיד במושב.

כיום, במבט מפוכח ומבוגר (הגעתי למושב כבחור צעיר בן 30), לעבר חמש-עשרה שנות עשייה ופעילות, אני חש סיפוק וגאווה על היותי שותף לקהילת ניר-ישראל, שהייתה ותהיה חלק מרכזי ובלתי-נפרד מחיי ומחיי משפחתי.